

ראש השנה לאילן

"ארבעה ראשי שנים הם... באחד בשבט
ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית
הלל אומרים בחמשה עשר בו."

(משנה ראש השנה א,א)

כל אילנות העולם - ראש השנה שלהם
הוא ט"ו בשבט, שהכול הולך לפי טבעה
של ארץ ישראל, שהיא עיקר העולם.

ט"ו בשבט בהלכה

ערלה:

התורה אסרה עלינו לאכול פירות 'ערלה' - פירות של עץ שלא מלאו לו שלוש שנים לנטיעתו. כשהעץ מגיע לשנה הרביעית, הוא נקרא 'נטע רביעי'. פירות נטע רביעי מותרים באכילה לאחר חילולם. קביעת השנה של הפירות (במניין שנות ערלה) היא ט"ו בשבט. פירות שייחנטו מט"ו בשבט ואילך, לאחר שכבר עברו עליהם ארבע שנים מנטיעתם, יתחייבו בכל דיני תרומות ומעשרות.

תרומות ומעשרות:

ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, לעניין תרומות ומעשרות (בכל שנה אנו מפרישים תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, מלבד זאת בשנים א,ב,ד,ה, לשמיטה אנו מפרישים מעשר שני, ובשנים ג, ו לשמיטה - מעשר עני). כשמפרישים תרומות ומעשרות, אין לערב את הפירות שהתחילו לצמוח בשנה שעברה עם אלו שצמחו השנה. לכן יש לדעת מתי מתחילה השנה החדשה, כדי לעשר בנפרד את פרות כל שנה ושנה. התאריך הקובע מאיזו שנה הפרי, הוא ט"ו בשבט. פירות שחנטו (שהתחילו לצמוח) עד ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הקודמת. פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הבאה.

*את סדר הפרשת תרומות ומעשרות ודיניה, אפשר ללמוד בתקליטור בהוצאת מכון התורה והארץ (טל' 08-6847325)

נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַחֲטָה
"בְּטַגְנָה עֲרֻמַת חֲטִים". הַסְּבִירוּ חַי"ל:
"וְהֵלֵא עֲרֻמוֹת שֶׁל אֲצִטְרֹבְלִין
וְשֶׁל פִּלְפְּלִין יָפוֹת מֵהֶן,
וְלָמָּה נִמְשְׁלוּ לְחֲטִין.
אֵלֵא יָכוֹל אָדָם לְחִיּוֹת
בְּלֵא פִּלְפְּלִין וּבְלֵא אֲצִטְרֹבְלִין,
וְאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לְחִיּוֹת בְּלֵא חֲטִים.
וּכְשֵׁם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם בְּלֵא חֲטִין,
כִּן אֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם בְּלֵא יִשְׂרָאֵל"
(מדרש תהילים ב')

מטע הארץ תחילה

בְּחִיגַת מְטָעִים בְּהוֹד הַשָּׁרוֹן, נִתְכַבֵּד הָרֵב
קוֹק בְּנִטְיָעָה הָרֵאשׁוֹנָה. כְּשֶׁקָּם וְהֵלֵךְ לִנְטֹעַ
הַתְּרַגֵּשׁ מְאֹד, עֵינָיו זָלְגוּ דְמָעוֹת, וּפְנֵיו הָיוּ
כְּלִפִּיד-אֵשׁ. כְּשֶׁהִגִּישׁוּ לוֹ אֶת הַמַּעְדָּה, סָרַב
לְקַחְתּוֹ, הַתְּכוּפֵף וּטְפַל בְּרַגְבֵי-הָאֲדָמָה בִּידָיו,
כְּשֶׁכָּלוּ נִתּוֹן בְּרַעַדַת-קֶדֶשׁ.
אֶחָד הַמְּקַרְבִּים הַרְשָׁה לְעַצְמוֹ לִשְׁאֹל אֶת
הָרֵב מִדּוּעַ הוּא מַתְרַגֵּשׁ כָּל-כָּף, וְהָרֵב הִשִּׁיב
וְאָמַר: "נְטִיעַת פְּרֵי בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, אֵין זֶה
סֵתֵם פְּעֵלָה חֻקְלָאִית רְגִילָה, זֹהֵי הַתְּדַבְּקוֹת
בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקֶּב"ה, שְׂאָף הוּא הַתְּעַסֵּק
בְּמִטַּע הָאֶרֶץ תְּחִלָּה".

(מועדי הראי"ה)

הַרְוֹאָה שְׁעוּרִים בַּחֲלוּם

סָרוּ עֲוֹנוֹתָיו. שְׁנֹאֲמַר:

"וְסָר עֲוֹנֶךָ וַחֲטָאתֶךָ תִּכְפֹּר"

אָמַר רַבִּי זִירָא:

לֹא עָלִיתִי מִבְּבֶל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל

עַד שֶׁרְאִיתִי שְׁעוּרִים בַּחֲלוּם"

(ברכות נו, ע"א)

מנהגי היום

1. אין מתענים, אין נופלים אפיים ואין אומרים תחנון בט"ו בשבט. אם חל ט"ו בשבט בשבת, אין אומרים 'אב הרחמים' ו'צדקתך צדק'.
2. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.
3. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט אתרוג, ובמיוחד אתרוג מארבעת המינים, שברכו עליו בסוכות.
4. יש הנוהגים להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג גאה לארבעת המינים בשנה הבאה. גם כשט"ו בשבט חל בשבת יכולים לבקש על כך בתפילת 'אלקי נצור', ואין בזה 'בקשת צרכים' בשבת.
5. יש הנוהגים לאכול מפירות ארץ ישראל, וללמוד בזמן האכילה את ההלכות השייכות למצוות התלויות בארץ; וכשאינן נמצא מפירות ארץ ישראל, נוהגים לאכול מפירות חוץ לארץ.
6. יש להקפיד כל השנה וקל וחומר בט"ו בשבט, שהפירות הנאכלים הם בלי חשש ערלה, מעושרים כדן, ואין בהם תולעים.

”אמר ר' שמעון בן לקיש,

אמה זו כגפן נמשלה. כיצד?
זמורות שבה (שייש עליהם פרות מעטים)
אלו בעלי בתים (אנשים שיש בהם מצוות).
אשכולות שבה (שייש בהם פרות רבים)
אלו תלמידי חכמים (שייש בהם תורה).
עלים שבה אלו עמי הארץ (אנשים פשוטים ותמימים).
קנוקנות שבה אלו ריקנים שבִּישְׂרָאֵל
(אנשים שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים)
וכלם כגפן אחת. מה הטעם?
יבקשו האשכולות (תלמידי החכמים)
רחמים על העלים (עמי הארץ),
שאלמלא העלים אין האשכולות מתקיימים.”
(חולין צ”ב, ע”ב)

סדר אכילת הפירות

1. מקדימים לאכול כל דבר שברכתו 'המוציא'; לאחר מכן אוכלים דבר שברכתו 'מזונות', ולאחר מכן מברכים על היין.
2. נוהגים ששבעת המינים קודמים לכל פירות העץ האחרים, מלבד הנוהגים כדעת הרמב"ם, שמקדימים את הפירות שחביבים עליו כעת.
3. כל הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש (תמרים)" קודם לברכה, אך כל הקרוב למילה "ארץ" בפסוק - חשיבות גדולה יותר. על כן הזית והתמר קודמים לגפן לתאנה ולרימון, מכיוון שהזית והתמר נכתבו מיד לאחר המילה "ארץ" השנייה, ואילו הגפן, התאנה והרימון נכתבו בריחוק שתי מילים מהמילה "ארץ" הראשונה. והגפן קודמת לתאנה, התאנה לרימון והזית לתמר.
4. חיטה ושעורה העשויים לתבשיל או לפת קודמים לזית ולתמר, אבל חיטה או שעורה יבשים או שנעשה מהם משקה (שברכתם 'אדמה' או 'שהכל') - פירות המינים האחרים קודמים להם.
5. פירות העץ קודמים לפירות האדמה, ויש אומרים שאם פרי האדמה חביב עליו מאוד, יש לברך עליו קודם לפרי העץ.

**"מִפְּנֵי מָה נִמְשְׁלָה תוֹרָה לְתַאֲנָה?
שָׂרֵב הָאֵילָנוֹת, הַזֵּית וְהַגֶּפֶן וְהַתְּמָרָה נִלְקָטִין כְּאַחַד,
וְהַתְּאֵנָה נִלְקָטָה מְעַט מְעַט.
כֶּךָ הַתּוֹרָה, הַיּוֹם לּוֹמֵד מְעַט וּלְמַחֵר הַרְבֵּה,
לְפִי שְׂאִינָה מְתַלְמְדָת
לֹא בְשָׁנָה וְלֹא בְשָׁתַיִם."
(במדבר רבה יב)**

זמן אכילת הפירות

1. כשט"ו בשבט חל בשבת, עדיף לאכול פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה (לאחר הקידוש וברכת 'המוציא'), ולא בין הקידוש לסעודה, כדי שלא לבוא לידי ספק בברכה אחרונה. כמו כן אפשר לעשות סעודת פירות לאחר ברכת המזון, אולם יש להשתדל לשהות זמן מה אחר הסעודה, שלא תהא זו אכילה גסה, ושלא לברך ברכה שאינה צריכה.
2. בדיעבד, מי שצריך לאכול פירות ט"ו בשבט אחר הקידוש וקודם הסעודה, ינהג כדלהלן:

- א. אם אכל פירות שצריך לברך עליהם בתוך הסעודה (כגון: תמרים, תאנים), וידוע לו שלא יאכל פירות אלו בסעודה - לפי פוסקי אשכנז וחלק מן הפוסקים הספרדים חייב לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים; ויש מחכמי ספרד שפוטרים מברכה אחרונה, אולם אם הוא מתכוון לאכול מפירות אלו גם בתוך הסעודה, אינו צריך לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים.
- ב. על יין או על פירות המעוררים את התיאבון (חמוצים, זיתים), אין מברכים ברכה אחרונה קודם הסעודה.
- ג. אם אכלו ירקות שאין מברכים עליהם במהלך הסעודה (כגון: תפוחי אדמה, גזר), יש לברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה.

"הַנְּצוּ הָרְמָנִים"

אֵלוֹ הַתִּינוּקוֹת שְׂיוֹשְׁבִים

וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה

וְיוֹשְׁבִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת

כְּגִרְעֵי רְמוֹנִים.

(שיר השירים רבא ו' יז)

סיפור

מפרי הארץ

פעם יצא הרב מרדכי אליהו זצ"ל לסיור בחו"ל, ודבר על חשיבותה של ארץ- ישראל. במהלך הסעודה הביאו לרב זיתים יפים וגדולים. אמר אחד האנשים לרב: "כבודו יטעם את הזיתים הללו, הם גדלים כאן. גם כאן יש פרות טובים, לא רק בארץ-ישראל".

הזיתים נראו יפים במיוחד. אבל הרב לא טעם מהם, והסביר: אם משתמשים בזיתים הללו כדי להמעיט בכבודה של ארץ-ישראל, לא אכל מהם.

כשראה הרב שכלם טעמו מהזיתים ושבו את טעמם, לקח את הקופסה וראה שכתוב עליה "מיצר בקבוץ יבנה". הבין הרב שאיש מלבדו לא שם לב שהזיתים הללו מיצרים בארץ-ישראל. אמר להם: "אם הזיתים הללו כל כך טעימים, גם אני אטעם מהם".

האיש שדבר בשבח הזיתים נראה כמנוצח. הנה, גם הרב אוכל מהזיתים של חו"ל...

טעם הרב מן הזיתים ואמר: "באמת הם משבחים מאד. לא יכול להיות שזיתים כאלה גדלים בחו"ל. בטוח שהם מארץ-ישראל". אמר לו האיש: "כבוד הרב, גם בחו"ל גדלים דברים טעימים". וכל הצבור הקשיב לשיחה.

בקש הרב ממנו שיסתכל על הקופסה ויגיד לו היכן מיצרים הזיתים הללו. האיש הסתכל ואמר: "קבוץ יבנה, ארץ-ישראל". אמר לו הרב: "אם אתה כל כך אוהב זיתים טעימים, בוא לארץ-ישראל. היא מגדלת בשבילך את כל הפרות הטעימים. ממש בשבילך ולמענה. בוא, הארץ מחכה לך!"

למה נמשלו ישראל לזית?

מה זית אין עליו נושרים,
לא בימות החמה ולא בימות הגשמים -

אף ישראל,
אין להם בטלה עולמית,
לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.
(ילקוט שמעוני ירמיהו רמז רפט).

חתימת הברכה

1. כל האוכל פירות ארץ ישראל משבעת המינים, צריך להזכיר בברכה אחרונה שבחה של ארץ ישראל, וחותרם "על פירותיה" (זיתים, רימונים ותמרים, רובם מגידולי הארץ).
2. האוכל מפירות חו"ל, חותרם בברכה האחרונה "על הפירות". בכל מקרה שיש ספק אם הפירות מהארץ או מחו"ל, יחתום את הברכה "על הפירות" (צימוקים - חלקם מהארץ וחלקם מחו"ל).
3. אם אכל פירות שבעת המינים גם מהארץ וגם מחו"ל, יחתום "על הפירות".
4. ברכת "מעין שלוש" פוטרת גם את פירות העץ שאינם משבעת המינים.

לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַתְּמָרָה?

מֵה תְּמָרָה זֹאת אֵין בְּהָ פְּסֻלָּת, אֶלֶּא:

תְּמָרִים לֹאכִילָה, לֹוֹלְבִים לְהֵלֵל,

חֲרִיּוֹת לְסִיפּוּף... כִּךָּ הֵם יִשְׂרָאֵל -

אֵין בְּהֵם פְּסֻלָּת, אֶלֶּא:

מֵהֵם בְּעֵלֵי מִקְרָא, מֵהֵם בְּעֵלֵי מִשְׁנָה,

מֵהֵם בְּעֵלֵי אֲגָדָה, מֵהֵם בְּעֵלֵי מִצְוֹת,

מֵהֵם בְּעֵלֵי צְדָקוֹת.

(מדרש רבה בראשית מ"א)

סיפור

שירת העשבים

הַצַּדִּיק רַבִּי אַרְיֵה לִוִּין מְסַפֵּר: בְּשָׁנַת תַּרְס"ה, זְכִיתִי לַעֲלוֹת עַל אֲדַמַּת הַקֶּדֶשׁ בְּיָפוֹ, וּפְגַשְׁתִּי לְרֵאשׁוֹנָה אֶת רַבְּנֵנוּ הַגָּאוֹן הָרַב אַבְרָהָם יִצְחָק קוֹק. הָרַב קִבְּלָנִי בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, וְשׁוֹחַחְנוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה. אַחֲרֵי תַפְּסֵלַת מִנְחָה, יֵצֵא רַבְּנוּ, כְּהַרְגֵלוֹ, לְטִיֵּל בְּשָׂדֵה, וְאֲנִי הִתְלוֹוִיתִי אִתּוֹ. בְּדַרְךָ קִטְפָתִי אֵיזָה עֵשֶׂב אוֹ פֶּרֶחַ. הַזְדַּעֵזַע רַבְּנוּ וְאָמַר לִי בְּנִחַח כִּי הוּא גִזְהַר מְאוֹד שֶׁלֹּא לְקַטֵּף בְּלִי תוֹעֵלָת, עֵשֶׂב אוֹ פֶּרֶחַ שֶׁיִּכּוֹל לְגַדּוֹל אוֹ לְצַמוֹחַ, כִּי אֵין עֵשֶׂב מִלְמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מִזֶּל מִלְמַעְלָה הָאוֹמֵר לוֹ "גִּדְּל".

כָּל צִיץ עֵשֶׂב אוֹמֵר דְּבַר, כָּל אֶבֶן לוֹחֶשֶׁת אֵיזָה סוּד, כָּל הַבְּרִיאָה אוֹמֶרֶת שִׁירָה...

(מתוך הספר "איש צדיק היה")

חמונת עתיר כתב עת
מדעי-תורני למחקר,
ייעוץ ויישום הלכתי בכל
תחומי החיים.

כשהיים המודרניים
נפגשים עם התורה, טוב
שיש את מי לשאול...

אמונת עתיר

כתב עת מדעי-תורני

המשלב מחקר ויישום הלכתי.
מאמרים תורניים ומחקריים, ש"ות, פתרונות
הלכתיים ועדכונים מהמכונים המובילים בארץ.

מצטרפים עכשיו בעלות דמי משלוח בלבד
ונשארים מעודכנים...

רפואה,
משפט,
טכנולוגיה,
חקלאות,
וכלכלה

נפגשים
עם ההלכה
היהודית...

להצטרפות: מכון התורה והארץ,
טלפון: 08-6847325 פקס: 08-6847055
דוא"ל: machon@toraland.org.il
אתר: www.toraland.org.il

כפר דרום ת"ו - אשכול